

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

HET CDA IS KAMPIOEN SOLIDARITEIT. Althans, afgaande op het verkiezingsprogramma *Iedereen*. Het recent gepubliceerde CDA-program telt maar liefst achttien maal het woord ‘solidariteit’. Afgezet tegen de andere tot nu toe gepubliceerde programma’s is dat rijkelijk veel te noemen. De PvdA heeft het in haar verkiezingsprogramma vijf maal over solidariteit, de ChristenUnie zes maal, de SP zes maal, GroenLinks drie maal, D66 eenmaal en de SGP gebruikt de term zelfs helemaal niet.

Leve de solidariteit! Maar solidair met wie eigenlijk? Het CDA spreekt over ‘solidariteit met de allerarmsten’ en een ‘nieuwe impuls’ voor ‘de solidariteit tussen generaties, werkenden en niet-werkenden, arbeidsgeschikten en arbeidsongeschikten, alsook lager en hoger opgeleiden’. D66 brengt solidariteit in verband met de gezondheidszorg: ‘Een individu alleen kan

het risico van ongezondheid niet dragen, daarom geloven wij

in solidariteit en onderlinge zorg.’ De ChristenUnie: ‘Een

duurzame economie betekent ook solidariteit tussen

generaties.’ De SP kent alleen het begrippenpaar ‘in-

ternationale solidariteit’. Vanuit de socialistische

geschiedenis is dat wel verklaarbaar. Het idee dat

‘het kapitaal geen vaderland kent’ is al van Marx

afkomstig: het verzet tegen het kapitaal moest een

internationaal karakter hebben wilde het effectief

zijn.

‘Solidariteit: iedereen bedient zich van dat

woord. Sommigen om zich een goed geweten te

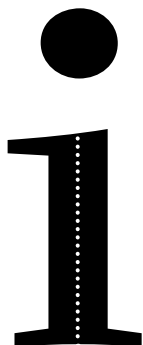
verschaffen, anderen om aan het slechte geweten

van anderen een aalmoes te ontfutselen’, verzuchtte de

Franse socioloog Jean Duvignaud eens.

* * *

Toch lijkt solidariteit in het huidige politieke debat niet langer vanzelfsprekend. Nationaal: de betaalbaarheid van de arrangementen van de verzorgingsstaat staat onder druk. Europees: de Unie is een economisch

belangenproject geworden. Internationaal: de scepsis over ontwikkelings-samenwerking is fors toegenomen. De financieel-economische crisis heeft ervoor gezorgd dat overheden niet langer rust en zekerheid kunnen verkopen. De solidariteit verdamppt waar je bij staat.

De crisis vraagt om nieuwe vormen van lotsverbondenheid. Hoe kunnen we, tegen de achtergrond van de noodzakelijke hervormingen, solidariteit nog een zinvolle betekenis geven? Dat is de hoofdvraag voor dit zomer-nummer van CDV, *Solidariteit in crisis*.

Dit nummer bestaat uit vier delen. Het eerste deel gaat over de bronnen en wortels van solidariteit. Henk Vroom wijst erop dat solidariteit in Europa in de kerken en kloosters is ontstaan. Liefdadigheid, *charitas*, is een morele kwaliteit die put uit deze eeuwenoude bronnen. Herman Van Rompuy benadrukt dat de Europese Unie is gebouwd op de wil om samen te werken. In die zin is de Unie gebaseerd op solidariteit en keert ze zich tegen antiwaarden als egoïsme en nationalisme.

In het tweede deel wordt solidariteit gezien in het licht van de financieel-economische crisis in Nederland. Aan veel collectieve regelingen ligt solidariteit tussen jong en oud ten grondslag. Precies deze solidariteit staat nu onder druk. Het G500-initiatief is er een uiting van. De toenemende inkomensoverdrachten van jong naar oud als gevolg van demografische verschuivingen geven aanleiding om te komen tot een evenwichtiger verdeling van de lasten tussen de generaties, betoogt Kees Goudswaard. Gerard Adelaar en Raymond Gradus gaan in op de gezondheidszorg. Ons zorgstelsel kent een royale publieke bekostiging. Het punt waarop wij onze verwachtingen van de solidariteit tussen gezond en ziek moeten bijstellen is bereikt, zo stellen Adelaar en Gradus.

Het derde deel plaatst solidariteit in Europees en internationaal perspectief. Jaap de Hoop Scheffer voert een pleidooi voor een nieuwe architectuur van ontwikkelingssamenwerking, namelijk een die niet het monopolie van de traditionele hulpsector is. De huidige sector gaat nog te zeer uit van een 'statelijke' wereld waarin rijke landen arme landen helpen. Het bedrijfsleven moet volledig in ontwikkelingssamenwerking participeren, onder het motto dat economische groei zonder de private sector niet mogelijk is.

In het vierde deel wordt gezocht naar een actuele christendemocratische invulling van solidariteit. In essentie draait het natuurlijk om de vraag welke risico's burgers zelf moeten dragen en voor welke risico's we een geïnstitutionaliseerde vorm van solidariteit kiezen. Eddy van Hijum wijst erop dat vanuit het christendemocratische mensbeeld het ordenen van relaties op de schaal van collectiviteiten, anders dan soms wordt gesuggereerd, zeer waardevol is. Het CDA moet dan ook met bezieling blijven

opkomen voor een goed sociaal stelsel en zo het hart van de burger raken, in plaats van eenzijdig kritiek te uiten op overheidsinterventie, die de legitimiteit daarvan verder ondergraaft. ‘Goedheid die in een wet wordt vastgelegd, moet politiek worden verdedigd’, aldus Van Hijum.

* * *

Solidariteit veronderstelt altijd wederkerigheid tussen mensen: je kunt moeilijk in je eentje solidair zijn. Het sociaalzekerheidsstelsel zoals we dat nu kennen, heeft die zorg voor en betrokkenheid op elkaar wel onder druk gezet. We hebben ons tamelijk afhankelijk gemaakt van anonieme systemen, of het nu de markt betreft, of de staat en de gecollectiviseerde arrangementen van de verzorgingsstaat.

Het karakter van het huidige bestel maakt het er niet gemakkelijk op om de sociale vraagstukken aan te pakken. Piet Hein Donner heeft erop gewezen dat in dat bestel twee kernwaarden in de knel komen, namelijk het ‘handelen met aanzien des persoons’ en de ‘ruimte voor samenwerking en eigen verantwoordelijkheid’. Maar veel van de noden van deze tijd vragen juist om een oplossing ‘met aanzien des persoons’, dus rekening houdend met de persoon en zijn omstandigheden. Dat maakt overheden minder geschikt om een antwoord te bieden op de problemen. Zij moeten steeds vaker terugvallen op onderlinge betrokkenheid en samenwerking en op non-gouvernementele organisaties.

Het christendemocratische gedachtegoed bevat de ingrediënten voor deze niet-statelijke vormen van solidariteit. Het CDA en zijn voorlopers hebben altijd al politiek bedreven vanuit de gedachte dat er meer is: politiek is meer dan het huishoudboekje op orde brengen, meer dan beleid, meer dan de staat. In de christendemocratische gedachte zijn mensen elkaar gegeven om in vrijheid verantwoordelijkheid te dragen.

Om de solidariteit met de echte hulpbehoevenden te kunnen behouden is een evenwichtige toedeling van rechten en plichten noodzakelijk, evenals een aansporing om maximaal naar vermogen te participeren. Alleen dan kan ‘het schild voor de zwakken’ in stand blijven. Donner citeerde vorig jaar bij de presentatie van de biografie van ARP-minister Talma, een van de grondleggers van het sociaalzekerheidsstelsel, John F. Kennedy: ‘Do not pray for easy lives. Pray to be stronger men.’ Nee, het wordt er niet gemakkelijker op. Maar hopelijk wel ietsje beter.

Pieter Jan Dijkman, hoofdredacteur *Christen Democratische Verkenningen*